

Brabants Landschap op de Brabantse Wal

Van de bijna 18.000 hectare (= 180 km²) die Brabants Landschap verspreid over de provincie beheert, ligt dik 3.000 hectare (30 km²) op en aan de voet van de Brabantse Wal: een kostbaar bezit, vanuit zowel cultuur- als natuurhistorisch oogpunt. In tegenstelling tot wat wel eens gedacht wordt, zijn beide, natuur en cultuur, Brabants Landschap even dierbaar. Het Markiezaatsmeer is één van de vogelrijkste gebieden van Nederland en de stijltoen van Mattemburgh wordt gerekend tot de vijf belangrijkste van ons land.

Het Markiezaatsmeer

Eeuwenlang lagen er aan de voet van de Brabantse Wal schorren en slikken, die via de Oosterschelde in direct contact stonden met de zee. De aanleg van het Schelde-Rijnkanaal in 1984 maakte hieraan een einde. Een gebied van 6 bij 4 km werd afgesloten van de Oosterschelde en veranderde geleidelijk in een zoetwatermoeras. Het ontwikkelde zich tot een 'wetland' van internationale allure. Naast de lepelaar - het paradepaardje van dit vogelrijke gebied - broeden er nog zo'n 125 vogelsoorten. Deze rijkdom is te danken aan de grote afwisseling in landschapstypen: van open water via (riet)moeras, grasland en struweel naar bos. Runderen en IJslandse paarden zorgen er bovendien met hun vraat en tred voor dat het gebied niet helemaal dichtgroeit.

W A N D E L R O U T E S

Start- en eindpunt Bezoekerscentrum De Kraaienberg
Adres Fianestraat 21, Bergen op Zoom

Start- en eindpunt Orangerie Mattemburgh
Adres Antwerpsestraatweg 181, Hoogerheide

Oriëntatiepunten

1 De **Uitkijktoren** biedt een prachtig uitzicht over het Markiezaatsmeer. Er midden in ligt het eiland de Spuitkop, waar in het voorjaar duizenden meeuwen tot broeden komen en zelfs één van de grotere lepelaarskolonies in ons land is gevestigd. Dankzij de grote oppervlakte omringend water is het eiland moeilijk bereikbaar voor roofdieren als de vos.

2 Vanuit het bezoekerscentrum loopt een korte route richting de **Vogelkijkhut**. Deze wandeling biedt u een goed beeld van alle landschapstypen die in het Markiezaat voorkomen. Al dicht aan het pad staan planten die kenmerkend zijn voor een jonge duinvallei, zoals moeraswespenorchis en zomerbitterling. In de rietlanden, ruigtes en struikages waar het pad doorheen slingert, brengen baardmannetje, blauwborst, putter en kneu hun lied ten gehore.

3 Tussen de vogelkijkhut en **Hoeve Hildernisse** lag tot in de 16de eeuw het dorp Hildernisse, met wel zo'n 300 huizen, een kerk en zelfs een klooster. Door stormvloed in 1530 en 1570 werd het dorp weggevaagd. Hoeve Hildernisse, een langgevelboerderij, dateert van de 18de eeuw. Tot de aanleg van de Markiezaatskade in 1983, waardoor het gebied niet langer in verbinding staat met de Oosterschelde, was Hildernisse de laatste buitendijkse boerderij van Nederland. Tegenwoordig is er een Bed&Breakfast in gevestigd.

Meer informatie: www.hoevehildernisse.nl

Legenda

- Parkeerplaats
- Bezoekerscentrum De Kraaienberg
- Orangerie Mattemburgh

Wandelroutes

- Wandelroute 7,5 km
- Wandelroute 4,2 km
- Wandelroute 10 km
- Wandelroute 0,8 km
- Wandelroute 1,5 km

4 Uit het hele land en misschien nog wel meer uit België (Antwerpen) kwamen in de jaren '30 badgasten om 's zomers verkoeling te zoeken in 'Zeebad De Duintjes', tot 30.000 per seizoen. In de jaren '50 stierf de strandrecreatie een stille dood mede door WOII. Alles werd opgeruimd en zie, de natuur herwon haar plek. En hoe! **De Duintjes** vormen nu een van de floristische parels van Brabant, met zeldzaamheden die alleen hier voorkomen, zoals stippelzegge en gestreepte klaver. Een kenmerkende vlinder is het bruin blauwtje. Het heuvelige gebied met zijn bremstruwelen en wijdvertakte solitaire eiken geeft je het gevoel op vakantie te zijn in een heel ander deel van Europa.

5 **Lindonk**, zo fraai gelegen boven op de Brabantse Wal, is als landgoed véél ouder dan Mattemburgh. Al in 1533 wordt melding gemaakt van de hoeve 'Groot Lindonk'. De naam is te herleiden van 'linde(s)' op een 'donk', welk laatste woord 'natuurlijke verhoging' betekent. Het gebied is doorsneden door holle wegen - uniek voor Brabant! - en geeft u een spectaculair uitzicht over het platte polderland.

6 Vanuit het **Dal van de Blaffert** heb je vrij zicht op 'het Scheld', de voormalige Oosterschelde, nu het Markiezaatsmeer. Omdat het beekje door de enorme grondwateronttrekking op de Brabantse Wal vervallen was tot niet veel meer dan een droge greppel, heeft Brabants Landschap er enkele jaren geleden aan 'natuurontwikkeling' gedaan. Er zijn drempels aangebracht om het afstromende water langer vast te houden.

7 Vanaf de Vossenweg voert de **Dubbele Dreef**, twee parallel lopende dreven beplant met oude beuken. Op weinig plaatsen in Brabant staan ze er dankzij de vruchtbare bodem zo florissant bij als hier. Waarschijnlijk halen ze de maximale leeftijd van 200 à 300 jaar wel.

Landgoed en Orangerie Mattemburgh

19e-eeuwse Franse landschapsarchitecten hielden van strak, terwijl de Engelsen in die tijd alsmar kronkelige lijnen wilden met veel waterpartijen. Op Mattemburgh vind je beide stijlen naast elkaar. Uitgangspunt is de villa uit 1847, waarbij al snel een tuin kwam, in Engelse Landschapsstijl. Dat wil zeggen met kronkelende paden, slingervijvers, verrassende doorkijkjes, een Chinees bruggetje en klassieke standbeelden. Hoogtepunt van deze tuin, letterlijk en figuurlijk, vormt een theekoepel op een kunstmatige verhoging. Van hieruit lopen zichtassen naar de (voormalige) Oosterschelde en het beekdal van de Blaffert. Onder de koepel bevindt zich een voormalige ijskelder, die nu dienst doet als winterverblijfplaats voor vleermuizen. Brabants Landschap probeert zoveel mogelijk de gebouwen en stijlkenmerken van de tuinen te behouden.

De Franse tuin daarentegen is heel anders van stijl. De bomen en heggen zijn strak geschoren. Twee rijen van reusachtige kuipen, met daarin citroen- en sinaasappel-boompjes, sommige van wel 100 jaar oud, leiden naar restaurant de Orangerie. De familie Van Akkeren, exploitanten van de Orangerie, heten u van harte welkom. Hier kunt u terecht voor een kopje koffie, thee, lunch of uitgebreid diner. Of zoekt u nog een unieke trouwlocatie of feestruimte? In de Orangerie zijn tevens wandelroutes te verkrijgen met uitgebreide informatie over de stijltuinen en van het nabij liggende oudste bosreservaat van Nederland. Ook kunt u hier een rondleiding boeken voor het park en villa.

Meer info en openingstijden:
www.orangeriemattemburgh.nl

Activiteiten: www.mattemburgh-events.nl

Steun Natuur 'dichtbij huis'

Brabants Landschap beheert zo'n 18.000 hectare bos, heide en vennen, maar bijvoorbeeld ook landgoederen. Daarmee zorgen we ervoor dat onze provincie met haar diversiteit aan landschappen, nog het thuis is van vele vrij levende planten- en diersoorten.

Een netwerk van enthousiaste vrijwilligers helpt mee maatregelen te treffen om weide- en akkervogels, uilen, amfibieën en vleermuizen te beschermen.

Word beschermer

Steun ook de natuur 'dichtbij huis' en word beschermer voor slechts €15,- per jaar. U steunt er de Brabantse natuur mee én geniet zelf ook van vele voordelen. www.brabantslandschap.nl

Speciaal voor beschermers

Beschermers krijgen op vertoon van hun jaarkaart korting op:

- Activiteiten bij Bezoekerscentrum De Kraaijenberg
- Rondleidingen op Landgoed Mattemburgh
- Brabants Landschap menu bij Orangerie Mattemburgh
- 10% Korting op een overnachting bij B&B Hoeve Hildernisse

Bezoekerscentrum De Kraaijenberg
Fianestraat 21, Bergen op Zoom
www.brabantslandschap.nl

Antwerpsestraatweg 181, Hoogerheide
www.orangerie-mattemburgh.nl
www.mattemburgh-events.nl

WANDELROUTE BRABANTSE WAL

Natuur en cultuur op hoog niveau

FOTOGRAFIE: Erik de Jonge, Huub Smeding, Brabants Landschap

Natuurpodium Brabantse Wal

Brabants Landschap en de Gemeente Bergen op Zoom hebben samen met IVN Groene Zoom, Stichting Brabantse Wal, Stayokay en het Primair Onderwijs de handen ineen geslagen om een aantrekkelijk recreatief en educatief aanbod voor de Brabantse Wal te realiseren vanuit twee locaties: het bezoekerscentrum De Kraaijenberg bij het Markiezaat en het recent nieuw gebouwde Natuurpodium bij Lievensberg. Vanuit de Stichting Natuurpodium Brabantse Wal werken we samen om ervoor te zorgen dat alle kinderen van de Brabantse Wal hun eigen omgeving leren kennen, ontdekken en beleven!

Voor meer informatie en openingstijden:

www.natuurpodium.nl

www.facebook.com/natuurpodium

Bezoekerscentrum De Kraaijenberg

In het bezoekerscentrum De Kraaijenberg komt het Markiezaat tot leven. Hier vind je informatie over de vogelrijkdom van het gebied. Ervaar de 'BeleveNissen' en ontdek wat je tijdens een wandeling allemaal kunt tegenkomen. Maar vooral ook wat je als bezoeker bijna nooit te zien krijgt. In De Kraaijenberg nemen we je ook mee in de 'onzichtbare' wereld van hét Markiezaat. Een enthousiast team van vrijwilligers zorgt voor een uitgebreid activiteitenprogramma voor jong en oud en begeleidt buitenlessen voor scholen en BSO's uit de regio.

Voor meer informatie en openingstijden:

www.brabantslandschap.nl

www.facebook.com/DeKraaijenberg

